

Цетиње, 17. септембра.

Под тешким теретом рђавих прилика кабинет г. д-ра Л. Томановића прихватио је управу земље у своје руке. Послије анархије, која је у очи његовога доласка на управу била на помолу, није никакво чудо, што се, било због недовољнога познавања стварности, било због злонамјернога извртања истине, протуривало и наметало у јавности мишљење, да је појава тога кабинета, са мисијом реда и рада, корак унатраг — у реакцију. При таквој схватању, хотимичноме и нехотичноме (више прво, него друго) сметнута је с ума чињеница, да назадак (реакција) није све оно, што заустави погубнону пренагљеност и анархију, која води у пропаст. Није реакција то, кад капетан броду, који је због невјештине и лакоумислене брзине ударио у стијену, издаје одлучну заповијест да се врене натраг, у спас. Не може се рећи, да кола, која млади, необуздани и новим путевима још ненавикнути коњи скрену на странпутицу, иду натраг, ако управљач притегне узде и застане за тренутак-два да би прибавио снагу и изведе их на прави пут, којим ће прије доћи до мете. Кад би сви једнаком брзином јурили, не би било напретка, за који је прва најјача погодба поступност. Зато се ни долазак кабинета г. д-ра Томановића на управу у нашој земљи у времену, кад се ушљед јурења без плана и устезања почело ударати у стијену, не може схватити као реакција, већ као стварање услова за мудру поступност, која је једина у стању зајемчити напредак.

Сад се већ може бацити поглед непристрасна посматрача на муке, које је имао да претрпи; на искушења, кроз која је прошао; на сметње, које је морао да отклања; на нападе, којима је имао да одоли; на невоље, које је морао да преболи; и на ране, које је требао да излјечи кабинет, који више од годину дана носи бремене тешке одговорности, вршећи повјерену му дужност. Кроз таква искушења није пролазио ни један његов претходник. За љубав вршења задатка, који је тако свет и узвишен, задатка, да отаџбину сачува од оних рђавих пошљедица једне крупне промјене облика владавине, био је принуђен да претурни преко себе буру увреда и клевета. Све што су људска злоба, пакост, завист и грамзљивост за влашћу, удружене са несавјесношћу, неврештином и неспособношћу, биле кадре да избаце на површину, морао је да поднесе, отрпи и поправи највише посредством попуштања и исповиједања увјерења, да ће вријеме, свијест и добра воља многој заблуди учинити крај. Ваљало му је, да прохтеје једне заведене

струје за прављење незаконитости сузбија законитошћу. Био је принуђен да се умјереношћу и обзирношћу служи против претјераности и безобзирности, позивањем на ред против рушитеља мира, и најширом сношљивошћу према извртању истине. И поврх свега, имао је да прими непријатности одакле је имала доћи морална помоћ, морао је да се бори са творцима нереда, који су се налазили у иностранству.

Велика искушења, велике жртве!

Да за све то вријеме није ништа стварно учињено за напредак, па би доста било имати у виду ту непријатну, непопуларну и огромну борбу одлучне одбране, кад се приступа данашњој оцјени и одлучивању, каква треба да буде. Потребно је ставити питање: да ли би други подсличним погодбама више учинили. Одговор на то питање угушиће глас непристраснога суда. Али кад се зна, да је поред свега тога учињено доста, да су зајемчени ред и мир, да је законитости прибављена важност без повреда постојећих закона, да је земља остала побједилац и над смутљивцима с поља, који су је хтели разрити, обезглавити и част јој одузети, да је њен углед у великоме свијету остао исповијеђен, да су унутра ударени основи за културни преображај, да су довршена два велика монументална дјела: барска железница и колашински пут, а треће, стварање бржега и повољнијега саобраћаја, тек што није готово — онда би био велики гријех не дати признање не личностима, већ успјесима, који нијесу слава личности, већ част и понос свијема нам заједничке отаџбине. Ови стварни успјеси, који се не могу порећи, рјечито одговарају злонамјерним клеветама и грдњама оне новинарске кампање, која је од првога дана непрестано пратила рад Томановићеве владе.

Привредна будућност Цетиња

То је питање, које ћемо рјешавати, али га до краја нећемо моћи ријешити никада. Не зато, што га нећемо умјети савладати, или што ће бити за наше моћи непостижно, него с тога, што ни један напредак, исто као и будућност, краја нема. А ми о привредноме напретку нашега Цетиња хоћемо овдје ријеч двије да прозборимо. Колико год оно напредовало буде, опет ће остати толико пред нама, да ћемо умријети а посао доконати нећемо. И покољења ће пролазити, а Цетиње ће још једнако захтијевати вриједних руку, добру вољу и будућну свијест својих грађана, као и љубав свакојега Црногорца, те да би даље напредовати могло.

Прва погодба за успјешност у томе погледу, нема сумње, јесте трговина и радиност. Гдје су погодбе такве, да се трговина и радиност може успјешно развијати, ту

се брзо развија и сам град, у ком су се те погодбе стекле. Одмах иза трговине и радиности долази природно богатство околине и њена родност. Све скупа захтијева добре путеве, железничку мрежу и пловне ријеке (ако се нема мора), које ће земљу и градове везивати са далеким свијетом и тим омогућити, да се земаљски производи што лакше и скупле продају.

Свих тих услова наћи на једном мјесту — тешко је. Неко има пловних ријека, а нема мора. Неко има мора, а нема довољно пловних ријека. Неко нема ни једно, а има добрих путева и железница. Опет неки немају ни то ни друго, и тако излази, да се човек мора довијати према приликама и вриједним рукама: умјешношћу и окретношћу допунити оно, што нам је природа ускратила.

Цетиње, по свом положају, нема пловне ријеке и нема мора, а нема ни железнице; околина пак није му богата земаљским благом. Отуда му је и трговина и радиност мала. Унапредити то моћи ће се само тако, ако се буду до краја исцрпљивале, рационалним радом, благодати неба и земље. Добиће се онолико, колико се према датим приликама може највише добити.

Какве су те прилике, знамо. Оне нијесу такве, да нас могу задовољити. Остале још вада тога за чим ћемо имати да чезнемо. Али, не треба малаксати и одмах срозати руке. Оно, што нам не може дати плодност земље, трговина и радиност, треба допунити другим чим, и то „друго шта“ је оно, ради чега и увесмо перо да ријеч двије овдје проговоримо. То је — привлачна моћ Цетиња. То је моћ привући и задовољити странце, који су ради да виде Црну Гору и Цетиње. Да бисмо одмах били за свакога јасни, рећи ћемо, да Швајцарска, која је тако исто кршина као и Црна Гора, добија од странаца годишње на стотинак и више милиона франака прихода. То је управо њен главни приход. Она је то постигла љепотом и дивном романтиком својих крајева, као и рационалним искоришћавањем (експлоатисањем) земљине родности. Али то није све. Швајцарска је на све стране спровела путеве и железнице, побринула се свуда за удобност странаца путника, и — умјерила је цијене тако, да се нико не може потужити да је у томе погледу био оплакван. Јер да је то било, горе препоруке за Швајцарску не би било до то, што би путници причали кад би се дома враћали. Као што задовољне муштерије дижу углед приватним радњама, и ове напредују, тако и задовољени странци дижу на лијепо глас земљу коју су походили и гдје су се сразмјерно са мало трошка добро провели. Тако је Швајцарска изишла на глас.

На њу треба да се угледамо и ми. Тешки и скупи приступ Цетињу са стране, и онда ове баснословне високе цијене по хотелима и иначе неће нам много странаца привући, а бојати се, да ће нам и ово, што је до јако притицало, одбити. Ми имамо доказа, да су многи посјетници Цетиња били изненађени високим цијенама, с којима

су предустретнути. Они ће зацијело то саопштити свакоме и саопштати гдје год стигну, а то ће бити у стању више да одбије но да привуче оне, који би иначе, да су боље гласе чули, били расположени да и сами дођу. Не треба сметнути с ума да Црна Гора у свијету ужива не може бити бољи глас, нарочито словенски народи сматрају је као своју класичну земљу и свагда осјећају живу жељу да је посјете. Али кад чују, како је приступ Цетињу тежак и скуп, и како је на самоме Цетињу неприродна скупоћа, они своју жељу угушују и посјећују мјеста, гдје ће са мање трошка више уживати, а можда и већу удобност имати.

Рекли смо све. И рекли смо у главном и оно шта треба чинити, да се допунити што нам је природа ускратила: што-прије олакшати и поједити приступ Цетињу од стране Котора и Бара, и, најзад, умјерити цијене на самоме Цетињу *ма било којим путем и начином*. Не треба тражити да се на јегњету заслужи камила, него не камили јагње. А много заслужених јагањаца износи веће богатство, него једна и двије камиле на годину дана, па ту и застати. Привредни напредак Цетиња је у многобројним странцима, зато постарајмо се, да их што боље задовољимо и што јаче привучемо.

Обичај и прогрес

Живјења је негда у једној лијепој селу у Француској нека богата породица тежала. У њој је било три човјека, отац и два сина; жена је било у њој много; мати, кћерке, сестре, али је познато, да у нашим селима, лијепог повода много, али се он мало слуша; док је сасвим обротно у нашим варошима.

Отац бијаше стар, снажан, практичан и врло опрезан. Он је само жељео да жетва буде обилна и да се добро прода, и ништа више. Старији његов син, маленог раста, здепаст, мекан, као што су ту меканост напачавала два црвена и дебела образа, бијаше миран и методичан, као што је то увијек сила и снага која је свијесна себе. Млађи, напротив, сун, висок и нервозан бијаше напрегнот и раздражљивог карактера. Како су та два темперамента била сасвим супротна, они су били и различити способности. Старији схватао је тешко, није волио да изјави своју ум; отац га је задржавао на дому, појенећи, да један такви тежак схватилац и није ни зашто друго добро да први посао сдуже. Млађи је разумијовао све, турио све; његов отац, задивљен његовом прерапом зредношћу, брине га послао у земљорадничке школе, прво у окружну земљорадничку школу, затим у земаљску школу у Гриван, а најпослије у Земаљски Народни-Агрономски Институт, гдје се учи тако напредно, у сред Париза, најбољим обрађивањем земље. Тај сјајан ученик, вративши се дома, бијаше одушевљен за новине, које је непрестано хвалио. Његов брат, супротниг мишљења, плашио се тих идеја; инстинктивно је волио прошлост, и цијенио је, да човек нема друге дужности до да поново понови оно што је једном урадио, и што су његови претци радили прије њега. Стари отац назирао је фанатичарио свога старијег сина Обичај, а млађег Напредак, скупљајући са задовољством савјете пошљедица, али чувајући се да не пажва ради. Да би оправдао свој поступак, он би изнекао по који афоризам: „Боље је данас јиде (имати) него сутра ковати; боље је кувањину у руци (имати) по сокода у планини“.

Напредак се жалио што је толико новаца потрошено научивши толико једнак ствари.

«Ми идемо сигурној пропасти: једно је то да се измисли, а да се није ништа ништа, док неће доћи до тога да се ништа ништа».

Тако је говорио Напредак, и изгледало је да су догађаји потврђивали његов страх: шесте све чине и шаке и продавање су сав горе и горе. Америчко жито копирало је француско, месо у наду питања долазило је из најбољег из дома Плате. Рано је један плаћено трошкови око његове сопствене производње. Ускори ће се продавати и невољне животине.

И Напредак је непрестано говорио:

«Повећајте плод. Када се у нашем погледу дозу *superstis* по економској плати и то у наду прегледа, ми ћемо на тај начин удвојати бербу. Употребама најбољег плаца. Успрешне силе уштеђују ручни рад и дају више плода. Пријеглих хемиском буђењу. Животиње се плаћају саје кад се хране производима фабричким, са трепером и жемиском. Чак и споредни производ као на пр. жир, орган и вестења ишту поштата обавијати ако се каже са бољим парјететом».

Откад га је глумио харпо, није се више смисло, него је други развијао, и није се могао одлучити.

Павле година кад је жетва изузетно била мршава, и добит је била период грдиње. Требао се одлучити, држали су сајет једне нечери, жене су учествовале, али нијесу имале право гласа. Откад је сазнао оштре притједбе Напредака и плаћавање одговоре Обичаја. Надајући се, најзад брзо, он шагао удари песницом о сто и објави, да треба и заједно из тог шкрваши. Изубави су пети и еушине, не похлеби рачуна о сајетима и прогласи: шраће све промијенили на по коју нијену.

Нека се туна плаћа, арсеним, да се упиште инспекти, нека се употреба тежијско буђе из фосфата и годе. Стога ће се у будуће хронична трепером и жарком».

Шемизирали нестале индустрија хемиског. Цанови, нуми разноврсних производа, препријалие салати. Најевније сарање бржу купле, мноштво бројни плутоли, драмче, свјетлице и саводине смешалие и т.д. Како су ти сараваки руководиле невољне руке, ти се инструктори брзо повлашћиве: повлашћиве из, свако се невољство еуво плаћа. Чак и у дому нестале неко зудио за пријетом, невољу у томе нестале потпуно гласову и употребавање су је. Конде, нестале и једном најесу ни се више нестале: жемиске се чезла обраћа швадана и шемизирали у Шарзу, жемизирали се ставили да сиједа на старе столице и да сипали на поглед предава: пој је требало зумизирали фотала, постале жемизирали стави, није је најевнија био објавија. За жемиске једа пуварина је тражила успрешни поеује: жемиску за гласице нест, жемиску за думште, гласу са даје отпире, нарочити гласи, сипинар... јад и тае рђало се осјећалила, користила су се ђемиског рајекон и зевели електрично осјећалие. Лијени су гласи најивили, није се није због тога зумизирали, адућа жемиску успрешније све за водатке. Дошла је и та жемис.

Још до сад није ништа било више бивједна. Животиње су биле вршавије него икада. Животиње и биле право су шемизирали ту саваше плацу иројенију решилиа.

Домашни се прати исто тако брзо Обичају као што је брзо и пауство. Соршено је било за навајке са Напретком. Нијесу више хитали ни да га чују. Сироме неупотребљиве задржавије и продавање их или старо гласије. Хемиско се буђе докери пошумија и требало је изаћи на да се више.

Од тада је породина почела осећати да жемизира. Жемиски да све промијени, она би савиши пронала, шемизирали, и та је жемиско била допала да је уштеђи. Промијениа је била и суншине плаћа, требало је почети са шемизирали покушница и поболшати поштепије.

Ми смо Французи сви тавили: ми цочиве, но да се плаћивао Напредак, загла, кад се рајешили за њ. ми га онда усвојили страсто био развијавања, и готови смо да га тако исто одбацимо чим нас прои оглед не задовоља потпуно.

Фанек Раме („Модерни Пријетом“).

Хроника

Двије четирице — Бандити.

Двије четирице. Биоградска „Саму-управа“ јавља, да је у Биоград допутовао уредник „Дубровника“ г. К. Доминковић. У истом броју „Самоуправе“ престампан је чланак „Дубровника“ о фалсификату, који се најјерва учинио у „Горскоме Вијениу“. Тијем чланком „Дубровник“ је одговорио нашем листу на протест, који је због тога учинио. Ове двије четирице унадију у очи. Коментирим је непотребан.

Бандити. Неки српски листови намају способност, да начелно претресу гешка питања. У таквоме случају, нарочито кад се нађу у оскудици разлога, прибјегавају гдњама личности. Извуку на сриједу личност, на сву полемику прете само око ње. На стотину разних начина измијене једну те исту гласицу, клевету и увреду. Са строго начелне борбе сиђу у кал и нечистоћу личних питања, која је најтеже расправити и која се без жучи и пакости тешко могу и расправити међу људима, који при томе не располажу особитим наспитањем. Ко год изгуби разлог под ногата, тај се хвата за личност. Тако ради и мостарски „Народ“. И он је један од оних скандалозних српских листова, ружан по тону и оскудан у разлозима, који не могу ни да издржи начелну борбу, да што је потребно наспитање и знање, канибалски и бандитски наерће на личност. Разумије се, кад само њих тражи, догоди му се, да не нађе праву личност, која би могла заслужити његов њев, те извуче на сриједу и невинне људе, на чију част насрне исправо и без икакве обзира. Клевета и увреда у његовим је шакама најмоћније средство у расправљању питања од вишега задатка. Он као какав бандит ухвати за гушу част неких људи, мислећи да ће тако прикрити своју неспособност. Али, тај му је успјех краткотрајан, јер клевета остаје клевета, а разлог је само тарћи од најтврђег града и јачи од гранате Крунолога опсаде тога теча. Тај разлог у проснијеге друштва може да има само онај, који је наоружан знањем и наспитањем, а не онај, који има канибалске зубе и бандитски пох. Такви се протјерују из круга културних људи, јер им међу њима није мјесто. Култура их није не трпи ни на тихооканској Подијезији, а камо ли да их проснијеге српски народ може трпјети у редакцији каквијег листа, да се он крсти и звучним именом „Народ“.

Мисли

Ништа није одвратније, него рат водити са ошмом, с којим си пријатељски живиш.

Данас је такође пријеме, дакад те неко уприједи, одмах мораш помислити: какво ли сам ја добро овоме човјеку учинио, кад ме сад пријеша.

Много штошта треба да има у човеку, који другог оптужује: прије свега свијетлост, образ и поштење беспримјерно. Јер ништа није неспосније, него да од другог тражи рачуна о животу онај, који га не може дати о своме.

Уз највиши је положај најмања одрицајеност руку.

Није мањи задатак вијеподи надвладаћу наметну него мачем.

Са међународне конференције

У Берлину је завршила свој рад међународна парламентарна конференција онако исто без хуке и без буке као што је без велике вресе и отворена. О њеном раду имамо овај извјештај:

Берлин, септембра.

У вијеску електричитета и силних проналазак, у вијеску општег напретка и успрешавања, када се човек високо уздиже изнад некадашњег свога нивоа, једна од најпаметнијих и најважнијих тежња је рад на томе, да се избјегне свако могуће крвопролије, свако ратовање и расправљање спорива оружаном руком. Ову племениту тежњу први је предао јанности француски политичар Фридрих Паси, који је 1888. г. основао „Међународну Унију“ и одмах до године је сазвана прва конференција, на којој је било заступљено дванаест држава. И од тада настаје низ конференција међународних и ниш плодног рада њеног.

Ова конференција што се сада у Берлину држала по реду је петнаеста.

Она пречишћује и приправља материјал, који ће се изнијети пред хашки конгрес мира, који ће трећи састанак бити 1915. год.

Конференција је отворена 4. ок. м у берлинском парламенту у присуству немачког канцелара, кнеза Билево, многобројних представника савјетских држава и немачких министара.

Професор Ајхоф као председник немачке скупштине поздравно је присутне и за председника конференције предложио принца Шенајх-Каролета, који је акламацијом био и изабран.

Заузимајући председничко мјесто Шенајх-Каролет захвалио се на почасти и онда је бираним ријечима приговорио о задатку и циљевима оних конференција, по том је узео ријеч немачки канцелар кнез Билево, поздрављајући на француском језику у име немачке владе све присутне. У својем говору он је истакло како је Немачка изјавила своју готовост, да на савјетском миру ради и да је назда приправна да своју снагу не злоупотребиљује. И угарски министар просијете, гроф Анони, поздравно је конференцију својим говором, одајући признање свима онима што су до сада изјавили своју готовост да ову племениту идеју потпомигну.

Друга сједница била је сутра дан, када се приједило на дневни ред.

Барон Пленер из Аустрије поднио је извјештај о првој тачни дневног реда о ријешенју питања увођења облигатног суда за мир. Том приликом су узели ријеч Михаил Полит Десанчић, Белизанин Лафонте и Аустријанац Станд. Тада је донесена ова резолуција:

Конференција изјављује жељу, да се приједило о уговору суда за мир првог одбора хашке конференције од 1907. г. узме за основу даљих преговора између великих сила.

Овај приједлог наишао је на велико одобравање, а заснива се на принципима уговора, створеног на међународној конференцији у Лондону 1906. год. Да би се могло доћи до општег споразума у питању облигатног суда за мир, међународна конференција тридесет и двије државе, чији су представници гласали за основу парламентарног суда за мир, помиња да ту основу што прије подигну до дефинитивног међународног уговора, те моли остале државе да тај уговор накиндо приме.

Још су говорили Швајцарац Губат, Немачки гроф Ајхоф и Румун Дикескије.

Извјештај о првој тачни дневног реда о неповијерљивости правног власништва у поморском рату и предложио је, на крају, изјаву резолуцију.

Конференција изјављује жељу, да би грађа хашка конференција узела за корисни основ, да се помоћу интернационалног споразума признало, да се као радно кријумарење (контрабанда) сматра само оружје, муниција и др. ратне потребе, да се бродови, који носе кријумарење ствари, не смју уништити као год им саме ствари, да је прихвати власништво испоредљиво, а да се отворена пристаништа не смју никакво блокирати.

Трећег дана конференција је држала трећу пленарну конференцију. Румун Дикескије изнио је приједлог, да би се трећа хашка конференција бавила модификацијом интернационалног јавног права, те да би почела припреме за израду института за међународно право.

Његов приједлог је прихваћен.

На крају је поведена ријеч о томе даје ће се издуха конференција држати. Поднесени су предлози да су у Риму држи 1911. г., а у Канади 1909. год.

Како се то питање није могло да ријешим, то је остављено одбору да га ријешим с тим, да се лорд Владелеј обавијести са владом у Канади ради сазивања идуже конференције.

Тиме је рад ове конференције био завршен.

Познати српски родољуб Мих. Полит Десанчић, узимајући ријеч на конференцији, није пропустио прилику да се захује за Хрвате, које су онако грубо одстранили Мађари са ове конференције, као што није заборавио и да додирне балканске народе.

Х. Д.

Мисли српских листова

Ситуација се за нас измјени. Мјесто фалсификата настале културна борба. Марљивост, способност и живаљност српског народа одијеће побједу у културној борби.

„Народ“.

У далматинској политици данас господује безглавност.

„Дубровник“.

Оптужују се, а ниједан се случај не износи, који би доказао неспособност те тужбе. Дрскости, безочности, нема градине, нема краја. Али има краја нима, и тај већ није далеко. Учинићега и то ускоро — народ српски.

„Новосадска Застава“.

Бар или Сан Ђовани

Савјетски „Večernji“ доноси чланак о трајној железници и савјетској железници и каже како се од усталивог покрета у Турској отада о железници перенуло у корист трајно-балканске железнице, и ако је до скорог изгледало, да је савјетска железница повела са свих трајно-балканску железницу. Чланак се овај овиме завршава:

„Док се на Балкану ипак у том правцу унапредило, долазе му се опет дилеме, да не само да на правим савјетским трајно-балканским путевима, него се захтева, да је савјетски помагао. То се види и по томе, што је савјетски ипак неке правке владајућег комитета, да им или одобравају грађу те путеве, и да им су за финансијску стањину Бар или Сан Ђовани Медуа, Младотурци, који су прво дебри расположени према Кнезу Николау, ради његовог америкања према Турцима у Црној Гори, где их има око 60.000, трезирају Бар“.

Са Ђованијом, веле, не могу нас особити интереси, док са Црном Гором имамо свој умијек заједничких интереса, колико у расположенију према заједничком непријатељу, толико ради интереса наших савјетских у Црној Гори.

Нема сумње, да је и погледа Кнез Никола дога утицало на повољно ријешенје овога питања по економске и националне интересе жалене Црне Горе“.

Међународни новинарски конгрес

Послије словенског конгреса у Љубљани, шлемовао је међународни новинарски конгрес, који је отворен у Берлину оних дана када је тамо била на окупу међународна конференција.

Оно је диктатио пут од када се конгрес саставља и како на њему вијећа о разнијем старини и пословима, који долазе у делокруг новинарства.

Нема сумње, да су они конгреси од прво велике важности и да резултати њихови имају јака утицаја на новинарство уопште. За жаљење је само што српски штампа са овим важним конгресима није заступљена никакво како би требало. Њу тамо обично или нико не заступа или се до конгреса докучура тек по год год, као шир, што је овом приликом познати бив. шеф српског пресбирора, Иван Иванић, уснио да се на овом конгресу појави.

Као што се из Берлина јавља на конгресу је стигло преко хиљаду новинара из цијелог свијета.

Сједнице конгреса држе се у дворани берлинског парламента, Рајхстага.

Конгрес је отворено свечаним говором немачки министар просијете.

Пошто се конгрес конститuisао и пошто су поднесени извјештаји о раду главног одбора, о стању балгарне међународног савеза и т.д., поведен је говор о установи међународног новинарског суда части, о новинарским приликама у појединим земљама, о делокругу новинарства, о оснивању међународне установе за осигурање живота новинара и за случај старости о неспособности, о оснивању таксе за новинарске телеграме и поштарине, о досадином раду новинарског конгреса, о књижевничкој и уметничкој својини, као год и о другим стварима.

Српство

Постављен за коректора За коректора државне штампарнице у Биограду постављен је г. Јапар Комарчић, познати новинар и књижевник.

Српски патријарх Илбор Лукијана Богдановића за српског патријарха потврђен је, те ће првонени сабор држати свечану сједницу 20. о. м. на којој ће се прочитати поштар патријарха, а сјутрадан биће нови патријарх уведен у дужност.

Углављена погодба. Приликом избора патријарха, разикали су ступили у преговоре са угарском владом. Знајући да је влада ангажована за Богдановића радикали су јој понудили да га изабере, али да им влада за то надокнади тиме, што ће им учинити неке уступке. На тај начин је погодба међу њима закључена.

Српска читаоница. У маленом мјесту Кошницу основана је српска читаоница.

Споменик Змајевој Ружи. Ружа је било име Змајевој жени, којој је он најљепше пресеке своје наменио. Она је умрла и саранена у Панчеву и како је њен гроб остављен без споменика, то је иницијатива ријешила, да јој она подигне споменик, ради чега је расписала апел на дародавце.

Долaze у Београд. Турски официри долазе 4. октобра у Београд, да Србима прате посету.

Нов начелник поште. За начелника поште и телеграфа у Србији постављен је професор др Петар Вукићевић.

Словенство

Штрајк железничара. Гаман су железничари у Турској обуставили штрајк и прешли на изборни суд, објавили су штрајк железничара у Бугарској. Они су штрајкови од огромне штете, јер се јављају у сезони највећег рада.

Бугари и Срби. Антагонизам између Срба и Бугара у Македонији стално расте. Тако су Бугари у Прилепу убили Нуму Николовића, брата му и мајку њм, а међу убицама Бугарима налази се и један Јаким.

Загреб за Словенце. Поводом похода у Њеблани у Загребу је грађанство држало састанак, на коме се саветовало на који ће начин извршити своје саучешће браћо Словенцима. Послије дужег саветовања решено је, да их поздраве и да се завере да ће у Хрватској све, што је немачко, презрети и бојкотирају.

Срби и Хрвати у Боци. Ушледе захтева Срби у Бочи, да добију и трећи мандат приредничког изборима између Срба и Хрвата је дошло до неспоразума, али је он сада отклонен, јер су Срби отустали од тога захтева, те ће Срби и приредници хрватске странке ићи на изборе заједнички, као и раније.

Угарска и Турска

Ушледе афере, коју је имао бугарски дипломатски агент у Цариграду, Гешов, са министром иностраних дела у Турској, Тефиком, напном због тога што га није поштовао на дипломатски ручак, између Бугарске и Турске дошло је до дипломатског сукоба, који би Бугари сада хтели да искористе и да пречисте питање о својој независности. Ова афера дала је довода, да се о тој разноликој коментарише и да се изводе безброј комбинација, али изгледа, да ће се она свршити у нашећем миру, па и ако се испредају разне приче о мобилисању бугарске војске, па чак и о самом рату.

Ми смо према саопштењима у турским и неким страним листовима, раније описали тог округа заплет, наводећи, да је Гешов дао порти писмени протест и да његов поступак нијесу одобрили сви представници великих сила у Цариграду. Међу тим, сад се то показало као нетачно. Гешов није предавао никакв писмени протест, а дипломатски представници у Цариграду нијесу неодобрили његов поступак. Овај дипломатски спор свуда у свијету тумачи се у корист Бугарске, и он ће бити скинут са дневног реда, јер Турска нема рачуна на изазивање Бугарске, која је стекла себи угледно место на Балкану и у Европи.

Разне вијести

Лудак као љубавник. Прије неког времена настало је и Гермина седмине-стотинакне кћери чиновника Милера и она су је тражили на све стране нијесу је могли наћи. У њу се био загледао лекарски помоћник Август Кетерс, који је био душевно болестан. Он наговори девојку да остави родитеље и заједно пођуше у свијет. Он ју је крио и кад је познаница, девојка је рекла да иде у Каи да прими поштом и да ће онда отићи у свијет и лијепо живјети. Али како Августа да јој дато није било, девојка се покаже и обрати се родитељима за опроштај. И баш кад је хтјела да се поврати кући Август дође и поведе је собом у Берлин, гдје се она скрићала под туђим именом. Августа одједном нестане и она тек у ала доба пађе у неким новинама да је Август поново објавио и да је затворен у лудницу. Девојка је већ видјела у чему је ствар, те се поврати својим родитељима.

Дисциплина и бич. Енглески листови доноси како у севским школама као пољски учитеља игра велику улогу бича са три крака. Њима се они слажу при представљањима, јер без „такса“ не би могли учитељи да врше своју дужност.

Пожар у Паризу. У Паризу се појавио пожар у телефонској централ и био је толико силан, да је цијелу зграду прогутан и томе оставио Париз без телефонског саобраћаја.

Пропаст свијета. Начин на који ће свијет пропасти многе ланца и зато

страни листови често доноси о томе мишљења разних научара. Тако се у скоро излази енглески лист обратио неколицини научника, да му изложе своје мишљење о пропасти свијета. Сир Оливер Лоте изјавио је кратко и јасно, да не зна како ће пропасти свијет. Лорд Аббурн савјетовао, да о томе дају ријеч астрономи, а он мисли да ће пропасти свијет бити на тај начин што ће земља пасти на свијет. Професор Говард сматра да ће свијет пропасти потопом и то овако. Промјене на површини земаљској зависе од два фактора (чињенице), прво од притреса земље, ушледе којих се нагло измије или топи, друго што се земља стално троши. Земља се постепено хлади и њени кора постаје све дебла, те ће нестати потреса. Нестанком потреса, нова се брда неће подизати, те ће у низу година бити земаљна површина равна, без брда и увала, и онда ће је море цијелу покрити. Филмлар Сир Вилијам Рамстер мисли да ће свијет пропасти ушледе глади, јер ће се свијет размножити толико, да га неће земља моћи хранити. Сир Вилем Егинс, астроном, сматра да ће свијет пропасти сударом сунца са какиом великом звијездом. Геолози днесје са свим друго мишљење. По њима ће пропасти свијет бити или ако земљина кора утоне у унутрашњост своју или ако настане преокретом положаја земље, нагли хладни климат или ако земља, хлађењем, не покрије море. По светом писму свијет ће пропасти од ватре или огња.

Младо-турски покрет

Успркос свему настојавању, да се што боље учврсти ред и мир у отоманској империји, то не иде тако лако. Као да су сада и сами Младо-турци почели да увиђају, да су многи прецјенивали своју снагу и да су на се примили много тежи терет него што су га у стању да поднесу. Док су у почетку били формалне терористе и диктатори и док су издавали раније јакбинске наредбе, којима је чак и Цариградски Главнокомандујући, сада су почели силно да помисаљу. Своју младостиност открили су поводом укључене пријениске, коју је тада српски бугарски комитет упутио окружним и српским бугарским изборима, а у коме се народ пољубио да брзо и јасно открије овог тајног бугарског извршника, страшно је околедило Младо-турке, али они по данас најесу ни ружом маки да ишта учине противу Бугара. Напротив, ово држање Бугара као да им је почело да вањева неку напашу, те се поравра да ће Младо-турци поводом тога ратирати у толико, што ће ступити у преговоре с Бугарима и дати им неке уступке, да би их задовољили. Из тога произилази да Младо-турци нијесу више тако популарни у своју моћ и силу и да се страшно плаше негодовања од стране хришћанских народности. Душе ваља, они ће из овог бугарског поступка присти поуке за будућност, али ће и остале народности моћи видјети, да се ипак у Турској коректним држањем не може много постићи, него, напротив, да ће тиме само у штети бити. Одиста је од њих лијепи што гледају народности да задовоље и што им обраћају пажњу, али је штетно по њих што народностима попуштају толико, да чине насиље. Таквим радом штете себе и друге народности, јер их изазивају противу себе. Нарочито је то штетно што изазивају народности, које су им искрено наклоњене, као што су и срп. Срби, што и Турци сами признају. Зато би Младо-турци то требали стално да имају на памети.

Арбанаси се буне

Скадар. Међу Арбанасима се осјећа силно кохемаше. Они су толико узбуђени, да присти озбиљна опасност, да се не дигну на оружје. Уставно стање и иначе није изазвало међу њима неке парочите симпатије, али послје догађаја, који се доио са неким њиховим људима, они су постали силно раздражени и ражљубени. Ствар је у оломе Мурат Бакал, трговац из Струге и један од угледнијих Арбанаса у овом крају има сина Дервиш-беја. Он се школовао у Француској и када је постао доктор права издао се новинарству, радећи за арбанашку ствар. Прије неколико година Дервиш-беј је био у Бугарешту покретног лист „Независна Арбанација“, радећи на аутономији Арбанација. Како се његово писане није Турцима свиђало, то су они успјели, да преко свога посланика у Бугарешту краде, да мурунске власти обуставе лист и да га протјерају, те се Дервиш-беј поново врати у Париз. На глас, да је Турској повраћање на уставност и да је настало ново стање, Дервиш-беј се врати у отаџбину и почео је да обилази арбанашке крајеве, да гријевајући Арбанасе за напредне идеје Турцима није нишло у рачун популаризације Дервишево, те га у Скадру ухапсе и за

творе. На глас затварања његова, другог ни његови побунили су и успјели су да и Арбанасе зарпежу за Дервишеву ствар, те су се противу његова хапшења дигли сада и Арбанаси, тражећи да га пусте на слободу. Како њихов захтев није нашао одзива, то је међу Арбанасима хапшење Дервишево изазвало бурну негодовања и ради се на томе, да у Скадру држе збор, на коме ће осудити власти и енергично захтевати да се Дервиш пусти на слободу. Не будући успјели ни тада учинили по њиховом захтеву, Арбанаси су се ријешили да га силом пуште и да отворену борбу заподену са Турцима.

Држање Арбанаса у овој прилици изазвало је силне симпатије код Скадрана, чиме се осјећаји такође буне противу оваког неограничног насиља и самовоље, јер се нијесу могли ни надати да ће се и тако шта моћи допавати и сада у отоманској империји.

Говори се, да у хапшењу Дервишеву има увела и солунски Младо-турски одбор.

Каква је ситуација

Солун. Ситуација у Турској није ни из близу оваква каква се мисли да је, а још мање како се паминишала да би требала бити. Младо-турци су стављени у врло незгодан положај и Бог ће свети знати како ће се из овога хаоса извући. То је, до душе, на жаљење, али је тако.

Ситуација је јако замршена. Њојати се, да не дође до катастрофе, која може да доведе у питање цијелу досадашњу тековину.

Нијесмо скептици, али овакав развој је врло природан, јер је плод сукобљених интереса. Неоспорно је, да Младо-турци раде и са великом вољом и још већим трудом на побољшања стања у земљи, као год што је неоспорно и то, да су се сада нашли у врло незгодном положају. Од њих се тражи све Уопште са своју страна настојавају да их експлоатишу.

Протастници њихови никако не мирују. Старо-турци непрестано настојавају, да их у своме послу омету. Говоре на све стране и непрестано се труде, да их изиграју. Противу њих Младо-турци не могу да се боре онако како би требало, јер не могу да са собом још хришћанске народности, које такође не следе крштењених руку, него и оне настојавају да сада што боље користе за себе изкуку. Тиме је положај Младо-турака погоршан. Између Бугара и Грка настало је риволство. Једни иду на једну, а други на другу страну. Младо-турци нијесу у стању да се снају. Хтели-би и једне и друге да задовоље, али се то не може. Отуда једни гледају, да на штету других извуку што неће користе.

По Младо-турке је најгоре још и то што међусобом слоге немају, и они су се пошледали и сваког тренутка присти озбиљна опасност, да се не подијеле у два табора. Једни су за централизацију, док други теже децентрализацији. За централизацију су међу Младо-турцима они, који сматрају о великој Турској, док су најпреднији елементи, а особито других народности, за децентрализацију.

Њихова несугласност осјећала се приликом арбанашког питања, а избила је на видик када је Дервиш беј у Скадру ухапшен.

Хапшење Дервиш беја изазвало је велику сензацију и силно негодовање међу Арбанасима, приврженицима Младо-турца, који су ријешили да прекину са свим са Младо-турцима само ако не учине по њиховом захтеву.

Овај сукоб да сада се може врло лако избјећи, али ко гарантује да би неће првом додином приликом поново да избије и то може бити са много већом жестиношћу?

Најновије вијести

— Велики ветар носи се мишљу, да новим законом о штампи спријечи новинарске слободе, јер налази да су садање слободе штетне по земљу. Исто тако мјеродавницима се не свиђа ни слобода жена, те су издали неке драконске мјере, забрањујући им слободно и отворено кретање.

— Сарајевски „Petit Parisien“ интервјуисао је принца Абдул Мехида, сина Султана Ахиса, поводом чега је велики кезир омиомену принца, да као члан царске куће нема права да путем јавности изнесе своје политичке мишљење, нашта му је принца одговорио подмиљујући се на Устав, „дако, у мјесто да сте ви бодри чвар и бранилац слободе, ви се би доушматате и овакве кораке, знате да ће мога права слободе извјесно бранити цијела нација отоманске, у коју ја имам потпуно поверење“.

— Руски цар поклоничи је султана срећноу касину, на којој су почетна слова

султанаова, а изнутра царско Н. Ова касица је уметнички парађена.

— Према новом законском приједлогу и преустројству министарства спољних послова, посланик на Цетињу има 8.000 гр. плате и 1000 гр. цијна додатка.

— Чувени француски финансиер Жил Ротше добиће у Цариграду да уреди турске финансије.

— У Турској се раде нове марке са латинском Сјећање на устав 10. јула 1323. године.

— Бугари су у Бугарску приредили антирчки митинг, нападајући на Грке и Младо-турке.

— Цариград ће ускоро бити снабдевен телефоном и електричним освјетљењем.

— На глас оружана Бугара у Македонији наређено је Хилми паша да строго мотри на њих.

— Цариградски новинари обрадовао су новинарско удружење.

— Официрима је сада забрањено учешће у унутрашњој политици.

— У Једикуде, у Цариграду, поновио је био пожар, који је уништио око стотину кућа.

— Нилаи беј спрема дијело о младо-турском покрету.

Поглед по свијету

Угарски буџет. Пред угарским сабором изнесен је буџет за 1909. г. Редовни издаци износе 1344 милиона 609 хиљада и 342 круне. Они су издаци већи од овогодинашних за 104 милиона 706 хиљада 307 круна. Приходи су предвиђени у суми 1393 милиона 785 хиљада и 695 круна. Већи су од овогодинашних за 110.080.573 круне. Суфицита ће бити 480.69 круна.

Колера осваја. Азиска колера све више осваја и све више продире у Европу. Она је завладала у Русији и оатле прешла даље. Један случај колере је био у Трсту, а сада се појавио и у Угарској. — У Петрограду се разбољело 1653 особа, а умрло 492. У цијелој Русији је број болесника 10359, а умрло их 1623.

Скандал у чешком сабору. У чешком сабору дошло је ово дана до скандала. Нијемци су хтели преко реда да изнесу неке приједлоге, али су се Чеси тиме противили. Нијемци се ражљутили те почеше да онструирају, те је седница била прекинута. Када је седница продужена, Нијемци дигоме јаку и хтедоше навалити на председнички сто, али и Чеси спријечили, те Нијемци уз пук и трају разбацање скупућинске списе, због чега је седница прекинута.

Угарски сабор одложен. Сједнице угарског сабора одложене су, те ће се поново састати у октобру. За то ће вршице финансијски одбор спремити извјештај о буџету 1909. г.

Дневне новости

Извезао се до Крушевца. Његово Краљ. Височанство Књаз Господар извезао се у понедељак на аутомобилу до Крушевца, откуд се истога дана у вече вратио на Цетиње.

Железница Бар-Вир. Како смо јавили у пошљедњем броју, радови на железничкој прузи Бар-Вир већ су тако рећи при свршетку. У суботу је на Вир могла пристијети прва локомотива. Тијем поводом на Виру је била радост. Општина бирска дочекала је на свечан начин представнике Талијанског Друштва. Предсједник општине извјестио је о радосноме догађају Њ. Кр. В. Књаза Господара, који је преко председника општинског г. Ј. Станковића благоволити благодарити овом дешешом.

„Великом сам раднићу примио твоју телеграфску вијест да је данас послје толиких сапљаданих жртава први пут дојездила железничка локомотива са обала српског мора из Бара на обале Скадарског Јазера на Вир. Свршетком тога чина положен је чврст темељ једном великом куптурном дијелу миле нам отаџбине.

Долазе у Биоград. Турски официри долазе 4. октобра у Биоград, да Србима врате писмјету.

Нов начелник поште. За начелника поште и телеграфа у Србији постављен је професор др Петар Вукићевић.

Словенство

Штражн железничара. Таман су железничари у Турској обуставили штражн и пристали на изборни суд, објавили су штражн железничари у Бугарској. Они су штражн од огромне штете, јер се јављају у севном највећег рада.

Бугари и Срби. Антагонизам између Срба и Бугара у Македонији стално расте. Тако су Бугари у Прилепу убили Наума Николића, брата му и мајку им, а међу убицама Бугарима налази се и један Јаким.

Загреб за Словенце. Поводом покоља у Љубљани у Загребу је грађанство драмско саставило, на коме се саветовало на који ће начин издати своје саучешће браћи Словенцима. Послије дужет саветовања ријешено је, да их поздраве и да се зајере да ће у Хрватској све, што је немачко, презрети и бојкотирају.

Срби и Хрвати у Боци. Ушљез захтева Срба у Бочи, да добију и трећи мандат при великопосредним изборима између Срба и Хрвата је дошло до несмиравума, али је он сада отклонен, јер су Срби одустали од тога захтева, те ће Срби и приврженици хрватске странке изаћи на изборе заједнички, као и раније.

Угарска и Турска

Ушљез афере, коју је имао бугарски дипломатски агент у Цариграду, Гешов, са министром иностраних дјела у Турској, Тешфик пашом због тога што га није позвао на дипломатски ручак, између Бугарске и Турске дошло је до дипломатског сукоба, који би Бугари сада хтели да искористе и да пречисте питање о својој независности. Ова афера дала је повода, да се о њој разговара коментарише и да се иподе безброј комбинација, али, наглед, да ће се она свршити у највећем миру, па и ако се испредају разне приче о мобилисану бугарске војске, па чак и о самом рату.

Ми смо прома саопштењима у турским и неким страним листовима, раније описали ток овога заплет, наводећи, да је Гешов дао парти писмени протест и да његов поступак нијесу одобрили сви представници великих сила у Цариграду. Међу тим, сад се то показало као нетачно. Гешов није предавао никакав писмени протест, а дипломатски представници у Цариграду нијесу неодобравали његов поступак. Овај дипломатски спор свуда у свијету зуми се у хирисит Бугарске, и он ће бити свинут са данашњег реда, јер Турска нема разлога на малу Бугарску, која је стекла себи угледно мјесто на Балкану и у Европи.

Разне вијести

Лудак као љубавник. Прије неког времена постало је из Берлина седамнаестогодишње вјери чиновника Милера и ако су је разишли на све стране нијесу је могли наћи. У њу се био загледао аскарички пољубник Август Кејерс, који је био душевно болестан. Он наговори девицу да остави родитеље и заједно пођуше у свијет. Он ју је крио и кад је познао у Кију, смјестно је код једне свјет познанице. Цесарија је рекао да иде у Кију да прими поплах и да онда отиђи у свијет и лијепо живјети. Али како Август да дуго није био, дјевојка се покљата и обрати се родитељима да упркштај. И баш кад је хтјела да се поврати кући Август дође и поведе је собом у Берлин, где се она савривала под туђим именом. Августа одједном нестане и она тек у ато доба нађе у неким новинама да је Август поново објавио и да је затворен у лудницу. Цесарија је већ видјела у чему је ствар, те се поврати својим родитељима.

Дисциплина и бич. Енглески листови доноси како у севским школама као дисциплина учитеља игра полна улогу бича са три арака. Њиме се они служе при предавањима, јер без „тарса“ не би могли учитељи да врше своју дужност.

Пожар у Паризу. У Паризу се појавио пожар у телеграфској централ и био је толико силан, да је цијелу зграду прогутало и тиме оставио Париз без телефонског саобраћаја.

Пропаст свијета. Начин на који ће свијет пропасти ми смо замина и зато

страни листови често доноси о тиме мишљења различита научара. Тако се ту скоро један енглески лист обратио неколицини научника, да му изложе своје мишљење о пропасти свијета. Сир Оливер Лог изјавио је вратко и јасно да не зна како ће пропасти свијет. Лорд Авбурн саветује, да о томе даду ријеч астрономи, а он мисли да ће пропасти свијет бити на тај начин што ће земља пасти на сунце. Професор Говард сматра да ће свијет пропасти потопом и то оваквим: Промијене на површини земљској зависе од два фактора (чињенице): прво од притиска земље, ушљез којих се нагло измије или топи, друго што се земља стално троши. Земља се постепено хлади и њена кора постаје све дебла, те ће настати потреса. Нестанак потреса, ипак се брда неће појављивати, те ће у низу година бити земљина површина равна, без брда и увала, и онда ће је море цијелу покривити. Физичар Сир Вилијам Рамсеј мисли да ће свијет пропасти ушљез гледи, јер ће се свијет разиожићити толико, да га неће земља моћи хранити. Сир Вилем Егис, астроном, сматра да ће свијет пропасти сударом сунца са неком великом звијездом. Геолози дијеле са свим друго мишљење. По њима ће пропасти свијет бити или ако земљина кора утоне у унутрашњост своју или ако настане преобретом положаја земље, нагли хладни климат или ако земљу, хлађењем, не покрије море. По светом писму свијет ће пропасти од ватре или огња.

Младо-турски покрет

Успркос свему настојавању, да се што боље учврсти ред и мир у отоманској империји, то не иде тако лако. Као да су сада и сами Младо-турци почели да увиђају, да су много пречешћивали своју снагу и да су на се примили много тежи теретер него што су га у стању да поднесу. Док су у почетку били формалне терористе и диктатори и док су издавали раније јаконинске наредбе, којима је чак и Цариградски Глашник* аплаудирао, сада су почели силно да попуштају. Своју малодушност открили су поводом ухваћења пријенике, коју је тајно средишњим бугарским комитет упутио оуражаним и среским бугарским одборима, а у коме се изрико позива да уруче даје иницијату. Откриће овог тајног бугарског ширалаја страшно је ошамућило Младо-турке, али они ни данас нијесу ни руком мигали да мишта ушљез противу Бугара. Напротив, ово држана Бугара као да им је почело да улијева неку плашњу, те се приговара да ће Младо-турци поводом тога реинирати у толико, што ће ступити у преговоре с Бугарима и дати им неке уступке, да би их задовољили. Из тога произлази да Младо-турци нијесу више тако попуздани у своју моћ и силу и да се страхотни плаше негодовања од стране хришћанских народности. Душе ваља, они ће из овог бугарског поступка црпили поуке за будућност, али ће и остале народности моћи видјети, да се ипак у Турској корекцијом држањем не може много постићи, него, напротив, да ће тиме само у штети бити. Одица је од њих дијено што гледију народности да задовоље и што им обраћају пажњу, али је штетно по њих што народностима попуштају толико, да чине насиље. Такавим радом штете себе и друге народности, јер их изазивају противу себе. Нарочито је то штетно што изазивају народности, које су им искрено наклоњене, као што су ипр. Срби, што и Турци сами признају. Зато би Младо-турци то требало стално да имају на памети.

Арбанаси се буне

Скадар. Међу Арбанасима се осјећа силно комешање. Они су толико узрујани, да пријети озбиљна опасност, да се не дигну на оруже. Уставно стање и иначе није изазвало међу њима неке нарочите симпатије, али последње догађаја, који се доио са неким њиховим људима, они су постали силно разаражени и разљуђени. Ствар је у овоме Мурат Бекал, трговац из Струге и један одуздених Арбанаса у овом крају има сина Дервиш-беја. Он се школовао у Француској и када је постао доктор права одао се новинарству, разићи на арбанашку ствар. Прије неколико година Дервиш-беј је био у Бугарешту покретом лист „Независна Арбанија“, разићи на аутономији Арбаније. Како се његово писање није Турцима свиђало, то су они успјели, да преко свога посланика у Бугарешту израде, да мурунске власти обуставе лист и да га протјерају, те се Дервиш-беј поново врати у Париз. На глас, да је Турској повратио у уставност и да је настало ново стање, Дервиш-беј се врати у отаџбину и почео је да обилази арбанашке крајеве, загријевајући Арбанасе да напредне идеје. Турцима није ишло у рачун популарисање Дервишево, те га у Скадру ухапше и за-

творе. На глас изазвања његова, другогви његови побунили су и успјели су да и Арбанасе загрију да Дервишеву ставра, те су се противу његова хапшења дигли сада и Арбанаси, тражећи да га пуште на слободу. Како њихов захтев није нашао одлава, то је међу Арбанасима хапшење Дервишево изазвало бурну негодовања и рази се на томе, да у Скадру држе збор, на коме ће осудити власти и енерично захтевати да се Дервиш пусти на слободу. Не буду ли власти ни тада учинили по њиховом захтеву, Арбанаси су се ријешили да га силом пуште и да остворе борбу заподену са Турцима.

Држана Арбанаса у овој прилици изазвало је силне симпатије код Скадра, чији се икјеђаји такође буне противу оваког неграпног насиља и самоводе, јер се нијесу могли надати да ће се овако шта моћи збивати и сада у отоманској империји.

Говори се, да у хапшењу Дервишеву има ујела и солтиски Младо-турски одбор.

Какава је ситуација

Солта. Ситуација у Турској није ни изблизу онаква каква се мисли да је, а још мање како се замисљала да би требало бити. Младо-турци су стављени у врло негодан положај и Бог ће свети миати како ће се из овога хаоса извући. То је, до душе, за жаљење, али је тако.

Ситуација је јако замршена. Њоти се, да не дође до катастрофе, која може да доведе у питање цијелу досадашњу тековину.

Нијесмо скептици, али оваква развија је прдо природан, јер је плод сукобљених интереса. Нескорно је, да Младо-турци раде и са великом вољом и још већим трудом на побољшања стања у земљи, као год што је неоскорно и то, да су се сада нашла у врло негодном положају. Од њих се тражи све Уопште са свим страна настојавају да их експлоатишу.

Противници њихови никако не мирују. Старо-турци непрестано настојавају, да их у започетом послу ошету. Говоре на све стране и непрестано се труде, да их иницирају. Противу њих Младо-турци не могу да се боре онако лако би требало, јер немају за собом још хришћанске народности, које такође не седе сарштенних руку, него и оне настојавају да сада што више користе за себе изазуку. Тиме је политика Младо-турака погоршан. Између Бугара и Грка настало је риволство једни вуку на једну, а други на другу страну. Младо-турци нијесу у стању да се снају. Хтели би и једне и друге да задовоље, али се то не може. Отуда једни гледију, да на штету држана изазуку што веће користе.

По Младо-турке је најгоре још и то што међусобом силне немају, и они су се појенијали и сваког тренутка пријети озбиљна опасност, да се не подијеле у два табора. Једни су за централизацију, док други теже децентрализацији. За централизацију су међу Младо-турцима они, који самују у великој Турској, док су напреднији елементи, а особито других народности, за децентрализацију.

Њихова несугласност осјећа се приликом арбанашког питања, а избила је на видик када је Дервиш беј у Скадру ухапшен.

Хапшење Дервиш беја изазвало је велику сензацију и силно негодовање међу Арбанасима, приврженицима Младо-турака, који су ријешили да претину са свим са Младо-турцима само ако не учине по њиховом захтеву.

Овај сукоб за сада се може врло лако избјећи, али ко гарантује да он неће првом згодном приликом поново да избује и то може бити са много већом жестиношћу?

Најновије вијести

— Велики везир носи се мишљу, да новим законом о штампи спријечи новинарске слободе, јер налази да су садашње слободе штетне по земљу. Исто тако мјеродавницима се не свиђа ни слобода жена, те су издали неке драконске мјере, забрањујући им слободу и отворено кретање.

— Сардинки „Рези Рамшен“ интервју сау је принца Абдул Мехида, сина Султана Абдаса, поводом чега је велики везир опоменио принца, да као члан шарасе куће нема права да путем јавности износи своје политичке напоре, нашта му је прими одговорно позивајући се на Устав, „ако, у мјесто да сте ви бодри чувар и бранилац слободе, ви се би домуштате и овакве корале, ипакте да ће моја права слободе извјесно бранити цијела нација отоманске, у коју ја имам потпуно повјерење“.

— Руски цар поклонио је султану срећну масицу, на којој су почетна слова

султанаова, а изнутра шареву Н. Ова масица је уметнички израђена.

— Према новом законском приједлогу о преустројству министарства спољних послова, посланици на Цетињу има 8.000 гр. плате и 4000 гр.на додатака.

— Чувени француски финансијер Жил Роше доћи ће у Цариград да уреди турске финансије.

— У Турској се раде нове марке са натписом Срећане на устан 10. јула 1323. године.

— Бугари су у Буграсу приредили антирчки митинг, нападајући на Грке и Младо-турке.

— Цариград ће ускоро бити снабдевен телефоном и електричним освјетљењем.

— На глас оружанга Бугара у Македонији наређено је Халим паша да строго мотри на њих.

— Цариградски новинари образовали су новинарско удружење.

— Официрима је сада забрањено учешће у унутрашњој политици.

— У Јединкуле, у Цариграду, поново је био пожар, који је уништио око стотину кућа.

— Инази беј спрема дјело о младо-турском покрету.

Поглед по свијету

Угарски буџет. Према угарским саборним извјештајима буџет за 1900. г. Редовни издаци износе 1344 милиона 609 хиљада и 342 круне. Они су издаци већи од овогодишњих за 104 милиона 700 хиљада 307 круна. Приходи су предвиђени у суми 1393 милиона 785 хиљада и 695 круна. Већи су од овогодишњих за 110.080.573 круне. Суфицита ће бити 480,69 круна.

Колера осваја Азија. Колера све више осваја и све више продира у Европу. Она је завладала у Русији и одатле пријешла даље. Један случај колере је био у Трсту, а сада се појавио и у Угарској. У Петрограду се разболело 1653 особа, а умрло 492. У цијелој Русији је број болесника 10359, а умрло их 4623.

Скандал у чешком сабору. У чешком сабору дошло је ово дана до скандала. Нијемци су хтјели преко реда да изнесу неке приједлоге, али су се Чеси тиме противили. Нијемци се ражљутише те почеше да опструктирају, те је седница била прекинута. Када је седница продужена, Нијемци диглише вику и атједоше навалити на пресједнички сто, али и Чеси спријенише, те Нијемци ут вику и грају разбацаше свуштинске списе, због чега је седница прекинута.

Угарски сабор одложен. Сједнице угарског сабора одложене су, те ће се поново састати у октобру. За ово ће вријеме финансијски одбор спремити извјештај о буџету 1902. г.

Дневне новости

Извезао се до Крушевца. Његово Краљ. Височанство Књаз Господар извезао се у понедељак на аутомобилу до Крушевца, откуд се истога дана у вече вратио на Цетиње.

Железница Бар-Вир. Како смо јавили у пошљедњем броју, радови на железничкој прузи Бар-Вир већ су тако рећи при свршетку. У суботу је на Вир могла приспјети прва локомотива. Тијем поводом на Виру је била радост. Општина ирска дочекала је на свечан начин представнике Талијанскога Друштва. Председник општине извјестио је о радосноме догађају Њ. Кр. В. Књаза Господара, који је преко председника општинскога г. Л. Станковића благоизвољно заблагодарио овом дешешом.

„Великом сам радошћу примио твоју телеграфску вијест да је данас послје толиких сапљаданих жртава први пут дојездила железничка локомотива са обала српскога мора из Бара на обале Скадарског Јазера на Вир. Свршетком тога чина положен је чврст темељ једном великом културном дјелу мите нам отаџбине.“

За остварење и тога, као и свију осталих славних дјела, нашао сам најјачу потпору у пожртвовању и родољубивој сарадњи Мојих Црногораца и њиховој неразлучној заједници са Мном. То, као и тврда вјера у помоћ Свевшњег, који је наше муке и жртве увијек благосиљао и награђивао корисним плодом, кријени ме и даје ми снаге за све више одлучан рад на добро Мога народа. Радост, коју данас осјећао цео Вир с околином, радост је и Моја и цијеле Црне Горе.

Никола

Телеграфски извјештај председника општине Њ. Кр. В. Књазу Господару гласи:

„Измјешу многобројних великих дјела, Господару, која си учинио драгој домовини, историја ће међу првијема забиљежити и ово велико дјело: долазак прве локомотиве са Јадранског Мора на Вир. Грађанство и чиновништво вароши Вира свечано и са великим одушевљењем дочекало је овдје прву локомотиву и поздравило је са многобројним клицањем: да живи Њ. Кр. В. Господар! Срећан сам, узвишени Господару, што Вам могу данас у име грађанства, чиновништва вароши Вира и моје честитати довршење овога Вашег великог дјела.

Председник општине
Лука Станковић

Преко дежурног ађутанта о радосноме догађају стигао је са Вира телеграфски извјештај Њ. Кр. В. Књазу Господару и од г. сердара Кусовца. Тако исто извјестили су Господара и представници Барског Друштва, и Њ. Кр. В. Господар благоизволио им је свијема телеграфским путем топло заблагодарити.

Представљени Господару. У недјељу у 11¹/₂ час. прије подне г. Душан Вукотић, министар финансија и грађевина, имао је част представити Његовине Краљ. Височанству Књазу Господару сву господу чиновнике из свога ресора, који су пошљедним указом унапријеђени или премјештени с једнога положаја и мјеста на други положај и мјесто. Господар их је све заједно милостиво примио и код свију се извјештавао о повјереноме им послу и свему, што обухвата финансијска грана државне управе.

Иде у ревизију. Г. Милоје Ж. Јовановић, начелник министарства финансија, креће данас у унутрашњост ради ревизије царинарница. Он ће обићи Ријеку, Подгорицу, Данилов Град и Никшић, а затим и друга мјеста у земљи, гдје постоје царинарнице.

Закон о чиновницима грађан. реда. Наша је влада намјерна изнијети пред Скупштину приједлог закона о чиновницима грађанског реда. Много се у нас расправљало питање, да ли би са новим законом о чиновницима требало сувише нагло похитати и да ли би га требало изградити на основи, каква се са наше страна предлагала. То је питање тако важно и за рјешавање тако тешко, да му не би ваљало приступати без дугога размисљања, зрелог искуства и озбиљног знања. Ми ћемо се на њега осврнути у идућем броју.

Домаћи послови

Једна ружна мана.

Хоћемо да напнеммо неколико ријечи о једној ружној мани, која је у најновије доба код нас почела да хвата јакога корјена. Извор јој је ондје, гдје је наш држав-

ни живот најбоље развијен, на име пријестоница наша Цетинје. Она даје подстрек за све у нашој земљи. То све, разумије се, не мора бити увијек и добро. У великоме вртлогу пријестоничког живота може да се притати и кужни бакцил какве мане. Њега је тешко одмах уочити управо зато, што није лако у таквим приликама све видјети и сваку напаст још у зачетку сатрти. Пошто се већ почео развијати, ширећи отров и даље од свога почетног врела, не треба стати и рећи: нека иде како иде! Једну од таквих мана, која изгледа сићушна по учинку, али велика по замисли, и коју мало ко да не види и ријетко ко да сузбија, хоћемо овдје да прикажемо и да тијем припоможемо да се, ако је могуће, излијечи. Нећемо ни једну личност помињати, нити ћемо коју од њих имати на уму. Држаћемо се начела једнога старог римског класика, који је рекао: *parcere personis, dicere de vitiis* (штедите личности, говорите о манама!).

У малим земљама и малим средиштима друштвеног живота често су завист и мржња велике. Сукоби личности и начелних гледишта бивају чешћи и јачи. Круг интереса појединаца ту је веома узан, и како је особина сваког човјека, живио он у великој или малој средини, управљена на то, да шири своја преимућства на штету другог, то су под таквим погодбама трвња и сукоби неизбјежни. Сип немају једнаке услове за напредовање, сви не могу имати ни једнак успјех, те се услед тога код истиснутих напријед јавља нескромност, а код потиснутих натраг завист и мржња, која бива у толико већа, у колико имају мање способности да извојују себи мјесто, на коме би били задовољни. Како је увођење уставне владавине код нас отворило поље за јачу личну такмичу, то су се тијем појачали и услови за долазак рђавих страна те такмиче. Њих је било и прије, само што се нијесу лако могле видјети као данас. Да би пак каква мана могла хватити све више корјена, треба чешће да буде виђена. Њих има тако много, да их овдје све не би могли оцртати. Заостајемо за сада само код једне, која се може лако видјети. То је *неподривљивост на јавним мјестима*. Оно је постало чешће, отада су због промјене облика владавине створене боље погодбе за такмичу. Сукобили су се интереси, гледишта и личности. Чести додир једном већ сукобљених и оштрих, који се сукобљавају, појачава оштрину мржње, зависти, пакости и антипатије. Пошљедина је тога тежња, да се свијема побројаним расположењима душе даде видно обиљежје. Ко мрзи некога, тај се не задовољава тијем, да своју мржњу држи за себе, већ хоће да даде знаку ономе, кога мрзи, да би могао осјетити ту његову мржњу. Груба се средства за показивање мржње не могу тако лако употребити, јер су ту кривични закон и многи други закони, па се изабере она, која изгледају невини. Н. пр. укаже се игнорисање, не даде се поштовање, које се дугује, и не одговара се захвалношћу на учиницу пажњу. Често се не поздравља на јавном мјесту ни старијина, са којом се не мора у свему дијелити његово мишљење, али се мора одати пажња не толико његовој личности, колико чину, који заступа. Преко тога великодушни и широкогрудни обично прелазе на дневни ред. Разумије се, да и томе има граница. Рђав примјер, ако га све већи број гледалаца све чешће виђа, не може да остане без штетног утицаја и због тога без примједбе. Нека мисли кошта о коме хоће, само пажњу и прописе учтивости и реда дужан је појединцима појединошћу да указују у друштву, које тежи напретку. Деморализација у правилима васпитања и углађености не трпи се ни у једноме културном друштву. Ни једна држава не трпи не само непослушност младега према старијем у редовима, који њоме управљају, него ни непажњу потчињених према старјешинама на јавном мјесту. Она не казни у учиници непажњу личност, већ рђав примјер, који заразно утиче на друге и пријети да поквари ред. Они, који су познати да дају добар примјер, не смију да претходе у рђавоме. У томе се управо и састоји култура душе једнога човјека, да и према ономе, против кога у срцу гаји нерасположење и с киме се ни у погледима не слаже, буде пажљив, учтив и приступачан. Само људи без васпитања и углађености могу да покажу негодовање наспрам онога, с киме се не слажу и кога мрзе, на такав начин, да у исто вријеме повреди правила реда и учтивости. У толико је више за осуду такав поступак, ако долази од лица из државне службе, од потчињених према старјешинама. Таквих примјера код нас има доста. Чине их махом они, који себе називају представницима интелигенције и

доброга тона. Потребно их је искорјенити мудро и одабраним начином. Треба наизглед да се оштрину не употреби при лијечењу, гдје се до доброга резултата прије може доспјети путем блажности. Али и у благим мјерама ваља бити обзирив. Оне се могу употребити само ондје, гдје неће бити схваћене као слабост.

ПРОСВЈЕТА

Наставни план. Изашао је из штампе наставни план за основне школе и, како смо извјештени, за који дан изаћи ће распис г. министра просвјете, којим ће се унјутри сви учитељи на употребу овога плана.

Наставни план израдио је министарство просвјете по назовијим методи и по предавањима о васпитној настави.

Нашим основним школама је овај наставни план добро дошао, јер ће помоћу њега моћи што боље да одговорје своје тешком позиву.

Родитељски састанак. Наставници основне школе на Цетинју држали су школско вијеће, на коме су решавана нека пословна питања, као год и о начину како ће се што боље моћи постићи ред и дисциплина у школама. На пошљедњој својој сједници донијели су одлуку, коју су упутили преко школске управе, председнику школског одбора и општине Цетинја, да на дан 5. октобра сазову родитељски састанак. На томе ће се састанку сазвати сви дјечји родитељи и старосци и расправљати на њему о теми дом и школа, као год и објашњавања дати о закону о народним школама.

Родитељски састанци би могли бити од велике приједности, само око буду одговарали својим циљевима.

Гимнастика и школа. У недјељу су завршена гимнастичка предавања и обука наших официра у гимнастичким радovima. Овој гимнастичкој обуци руководио је Словенац г. Кукец, члан чешког Сокола, који је из Прага нарочито био позван. Сви они официри, који су похађали ова предавања, биће упућени по свима основним школама у земљи, да школску омладину обучавају у гимнастички.

Школа и здравље. На 14. ок. мца вршен је преглед дјете мушке и женске школе на Цетинју од стране обласног љекара д-р Огњеновића, а у присуству школског надзорника западне школске области. Преглед је испало на свако задовољство, јер се испоставило да је здравље и чистоћа на основним школама на своје мјесто.

Из читаонице. У недјељу је управа Цетинске Читаонице држала своју сједницу, на којој је ријешавала многа питања на побољшању читаонице и о њеном напретку. Том приликом је, крај осталог, ријешено да се приређују и забаве у корист ове корисне установе на Цетинју.

Из народа

† **Барјактар С. Савовић.** Канегана у пензији и подкомандира Николу Милошевића из Пинера снајпа је жалост, јер је изгубио сина Саву, који је умро у Сан-Франциску, у Калифорнији. Покојни Саво био је барјактар и за пријеме руско-јапанског рата храбро се борио у редовима руске војске, због чега је и одликован. Смртни остаци Савови предати су земљи у учешће многобројних Црногораца и многих угледних грађана, а његова породица добила је на глас смрти саучесника са свих страна.

Бог да прости барјактара Савовића и лака му била далека земља! Ч.

Народно здравље

Словјено ребр. Игњ. Зварање мноштво Ребра су покретљива. Крећу снажним дицем. Ако се, дакле, само, бол се јавља снажним дицем, јер се тој приликом окрвљује снажним ребра, различити и оштри дијелови пријелазу. С тога је у случајевима, гдје чељаде (сломом, падом, ударом и т.д.) ребра преиђе, прва брига да се размисли (коментод је могуће) еријечено, а то се постиже припремањем грудног коша. У Црној Гори, Босни и Херцеговини и народ зна за то, па ће одмах таквом болеснику струком или другим чиме капањем утиснути. Дјевојци утиску капањем и перотама, па је и то добро. Слично ради на први мах и лекар. Ребра за 2—3 прста широке стризе пажљиво, лепањим фластером (Herpilaster), притежу их око прстију и прилазе их око леваг табака, да би плаку прстију остале, како ба болесник плаку чини лако дисати. Стриза покрива стризу као што се слање прије на крону.

Гдје нека при руци тих стриза, може се да припреме употребити и друго што — н. пр. неке веће убрце.

Књижевност

Мала библиотека. Изашао је из штампе неколико списака „Мале Библиотеке“. У њима су штампане: Гр. Ђоковића припојетке „Из Старе Србије“, М. М. Ускоковића pjesме у прози, под насловом „Vita Fragmenta“ (Књига за неморне људе), Милутина Јовановића Pjesме, Молијерова комедија „Смјерне припојке“, Превод Душан М. Ђокић, Предговор написао Иван Поповић.

За ове списке приложене су дописне карте са сликовима Ишијана О. Јачића, М. М. Ускоковића, Ивана Возова, бугарског pjesника и Јосипа Стрпчара словенског књижевника.

У наредним списакима „Мале Библиотеке“ изаћи ће они радони: Француски романтичари и српски народни поезија од Др Јована Скерлића, припојетка А. В. Дружина „Наулина Сасонина“, у пријепу и са предговором Стојана Новасковића и pjesме Симе Навдуровића, под насловом „Почртане почасти“.

Мала Библиотека изаћи у списакима, са четири до шест штампаних табака. (Годишње 24 списке — броја). Радони, који не могу изаћи у једној излази у двије или више списака. — У „Малу Библиотеку“ изаћи ће и Пријепед, кога претплатници „Мале Библиотеке“ добијају бесплатно, као и илустриране дописне карте, а на српску годишњу корице за „Пријепед“, са садржајем, и „Календар Мале Библиотеке“. Претплата је нијена на годињу за претплатнике у Херцеговини, Босни и Аустро-Угарској 6 крупа. Црној Гори 8 крупа, а за претплатнике у Краљевини Србији и осталим земљама 8 динара (франка). Ван претплате, а без прилога, продају се поједине списке: св. 1 — 18, 24 хл. (30 п. д.) св. 19 и даље 30 хл. (40 п. д.) — Претплату прица Аустријанација, све поште, као и поштереници „Мале Библиотеке“. Корице „Мале Библиотеке“ са садржајем да сваку листу од пет списака, парафене од египатског платна, са насловом, стају 50 хл. (60 п. д.). Новел се рачуна 40 хл. (50 п. д.). — Пријепед, поштом у корице као и „Мала Библиотека“ стаје за 1902 до 1905, г. по К. 2 — (Д. 250), а за 1905, К. 4. — (Д. 3. —). Све што се тице „Мале Библиотеке“, треба слати на адресу „Мала Библиотека“, Mostar (Herzegovine).

Из бијелог свијета

У чељусти смрти. У Чикагу се одиграо један страховити догађај, којим се сада занима штампа у Америци. Борба се водила између Ивана Малића и Николе Видевића. Они су заједно радили на врху високог котла, у коме се гвожђе топи. Иван је био учинио како га друг Никола попреријеко гледа и једног му дана рече да би најбоље урадио, да напусти рад, јер ће га иначе убити. Ивану се није остављао рад, те је, радећи с Николом, добро назно на сваки покрет Николине. „Од тога дана — причао је Иван — живио сам као у паклу. Кад год сам радио, морао сам да назно на друга, очекујући да ће ме изненадно напаст и бацити у котло, па затим да ће свој злочињи прикрити објавом, да сам у котло сам пао. Синоћ одједном опазих, да намјерава учинити оно што је пријетило. Дошло је вријеме да извршим своју намеру и ја сам се морао бранити.“ И Иван се бранио. Никола га је био агробио и гурао ка казану. Ову њихову очајну борбу гледали су одозго остали радници. Они су видјели како Никола Ивану догура до казана и како Иван вјешто умукне да га противник у пожар не убади. Затим су посматрали даљу борбу и копчање Иваново, да се опрости од бјесне Николине. Борба је била очајна. Час је Никола Ивану грозио животу, а час је Николи висно живот о коцу. Борили су се као двама звијер. То је трајало све до год није Иван почео да малаксава и баци онда када се сматрало да ће Иван подлећи, десило се изненађење. Снажним замајем Ивану је испало за руком, да се опрости руку противнички и једним скоком дочекао се тешком гвожђеном алатом, којим је учинио крај оној дутој борби. Алатом је ударио Николу и он се срушио мртан, а Иван се снахо са попришта и предао властима.

„Господин цар“. Када се њемачки цар Вилхем позно кроз Елзас, на аутомобилу му се нешто покварило, те је сисао док се поправља на сред пута прилиди. Одједном из једног винограда изађе нека старица и кад приђе цару унута га: „Јесте ли ви господин цар?“ Вилхем одговори: „Јесте, ја сам!“ Старица га ухвати за руку и, непунтајући га, понављаше радосно: „То ми је мило!“ Послије ће рећи: „Чекајте само, господин цар, сад ћу вам нешто лијепо донијети“. И оде поново у виноград, одакле се врати са два врло лијепи грозди. „Ево, господин цар, то је најбоље грождје што га имам“. Цар прихвати грождје и стаде га јести, а кад хтеде поћи пружи старици руку и срдечно се опрости с њоме.

Завјера у Португалској. Како јављају из Лисабона, у Португалској је откривена нова завјера противу владарске куће.